

Висновки. Для оцінки конкуренції в аграрній галузі застосовують різні методики. Конкурентоспроможність об'єкта визначається стосовно конкретного продовольчого ринку, або до конкретної групи споживачів, сформованої по відповідних ознаках стратегічної сегментації ринку. В умовах ринкової економіки конкурентоспроможність характеризує ступінь розвитку суспільства. Чим вищою є конкурентоспроможність економіки країни в цілому, тим вищий життєвий рівень населення у цій країні.

Література:

1. Базилюк Я.Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення / Я.Б. Базилюк // Адміністрація Президента України; Національний ін-т стратегічних досліджень. - К. - 2002. – С. 124.

2. Гринько Т. В. Механізм формування конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках: [монографія] / Т. В. Гринько. – Кривий Ріг : Видавн. Дім, 2005. – 322 с.

3. Фасхiev X. A. Как измерить конкурентоспособность предприятия? / X.A. Фасхiev, E. B. Попова // Маркетинг в России и за рубежом. 2003 - № 4 (36). – С. 15.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 631.11:330.341.1

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОС- ПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ ЇХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Слинчук К. П., аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті висвітлено ефективність переходу суб'єктів господарювання на інноваційну модель розвитку для досягнення лідируючих позицій на ринку. Обґрунтовано необхідність використання науково-технічних розробок для покращення якості та конкурентних переваг агропродукції.

The article highlights the effectiveness of transition of an innovative model of development to achieve a leading position in the market. The necessity of scientific and technological developments to improve the quality and the competitive advantages for agriculture.

Постановка проблеми. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств це комплексне та багатогранне поняття. Ефективна діяльність суб'єктів господарювання багато в чому залежить від конкурентоспроможності продукції. Проблема забезпечення конкурентоспроможністю підприємства як на рівні регіону, так і країни в цілому все більше залежить від інноваційного розвитку підприємств. Сьогодні однією з ключових проблем є перехід аграрних підприємств на інтенсивну модель розвитку, завдяки інтеграції у виробництво досягнень науково-технічного прогресу та інноваційних розробок.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження проблеми підвищення конкурентоспроможності на основі інноваційного розвитку, присвячені надбання багатьох вчених-економістів. Зокрема, розгляд даного питання знайшло відображення в працях М. С. Віткова, О. Д. Гудзинського, І. З. Должанського, Т. О. Загорної, М. Й. Маліка, Л. П. Полозенка, В. С. Савчука, Л. К. Сідько, Р. А. Фатхудинова, М. А. Хвесика, О. Г. Шпикуляка та інших. Однак, існує необхідність більш детального дослідження впливу ін-

новаційного розвитку на підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Постановка завдання – здійснення аналізу впливу інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств регіону на підвищення їх конкурентоспроможності. Обґрунтування необхідності використання досягнень науково-технічних винаходів для покращення конкурентоспроможності агропродукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вступ України до Світової організації торгівлі поставив перед економікою та агропромисловим комплексом, зокрема, нові задачі, проблеми та реалії існування. Вітчизняні виробники мали отримати деякі позитивні наслідки, наприклад, «...отримання полегшеного доступу до світових ринків товарів, послуг, технологій, капіталів; посилення стимулів для інновацій внаслідок кращого захисту інтелектуальної власності...» тощо, хоча варто відмітити, що «...для України головною проблемою, у використанні переваг членства в СОТ є невисокий за міжнародними критеріями потенціал конкурентоспроможності...», згідно відомостей Інституту Євро-Атлантичного співробітництва [1, ст. 20-24].

Подібну думку висвітлили вчені Л.П. Полозенко та Л.К. Сідько - «...однією з найважливіших причин нинішнього кризового стану вітчизняних підприємств аграрного сектору є те, що вони виявилися не готові до конкуренції із західними підприємствами на відкритих внутрішніх і зовнішніх ринках...», вчені зазначають, що «...діагностика фінансово- економічного стану вітчизняних аграрних підприємств показала, що серед ряду причин неплатоспроможності на першому місці є низька конкурентоспроможність продукції. Внаслідок низької конкурентоспроможності продукції та високого рівня інфляції знижується обсяг виробництва. Обсяги виробництва, що скоротилися, призвели до недовантаження виробничих потужностей, а отже, до росту частки постійних витрат у структурі собівартості продукції...» [2, ст. 3].

Конкурентоспроможність підприємств, на думку багатьох вчених, є одним з основних економічних понять, що в загальному розумінні означає здатність або можливість підприємств виробляти товари або надавати послуги, які, в даний час, є привабливішими для споживача, ніж аналогічна продукція фірм конкурентів, за якістю та за ціною.

Вчені вважають, що конкурентоспроможність підприємства залежить від конкурентоспроможності продукції, наприклад, І.З. Должанський та Т.О. Загорна зазначають, що «...конкурентоспроможність продукції й конкурентоспроможність фірми-виробника співвідносяться між собою як частина й ціле. Можливість конкурувати на певному товарному ринку безпосередньо залежить від конкурентоспроможності товару, а також сукупності економічних методів управління діяльністю фірми, що роблять вплив на результати конкурентної боротьби...» [3, с.29].

Згідно даних Державної служби статистики України, Рівненська область у 2011 році займала 21 місце серед усіх областей України по виробництву валової продукції сільського господарства [4, с.210]. Отже, даний регіон потребує дослідження та рекомендацій для покращення свого конкурентного положення.

Ми провели аналіз даних, щоб дізнатися виробництво якої сільськогосподарської продукції є найбільш конкурентоспроможним в Рівненській області.

Важлим показником, який характеризує повноту використання потенційних можливостей при виробництві продукції, виступає рівень рентабельності (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівня рентабельності основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах Рівненської області

(відсотків)

Продукція	2007	Різниця з 1990 роком	2008	Різниця з попереднім роком	2009	Різниця з попереднім роком	2010	Різниця з попереднім роком	2011	Різниця з попереднім роком	Різниця з 2007 р.
Зерно	32,4	-239,2	13,0	-19,4	-1,3	-14,3	10,2	11,5	4,6	-5,6	-27,8
Цукрові буряки (фабричні)	25,5	0,2	16,0	-9,5	4,9	-11,1	5,7	0,8	-5,7	-11,4	31,2
Овочі відкритого ґрунту	17,4	21,7	-17,6	-35,0	-10,2	7,4	37,3	47,5	18,0	-19,3	0,6
Картопля	33,8	18,2	5,5	-28,3	0,9	-4,6	142,1	141,2	71,3	-70,8	37,5
Плоди	29,0	3,6	-29,5	-58,5	-17,2	12,3	-27,6	-10,4	-10,8	16,8	39,8
Молоко і молочні продукти*	16,6	-35,5	9,9	-6,7	3,2	-6,7	33,3	30,1	17,9	-15,4	1,3
Велика рогата худоба на м'ясо	-39,0	-69,9	-20,5	18,5	-28,5	-8,0	-35,1	-6,6	-14,2	20,9	24,8
Свині на м'ясо	-8,9	-16,7	3,7	12,6	5,6	1,9	-8,9	-14,5	4,3	13,2	13,2
Вівці та кози на м'ясо	-51,4	-48,5	-41,2	10,2	-45,1	-3,9	-40,4	4,7	-31,0	9,4	20,4
Птиця на м'ясо	3,0	19,7	-13,6	-16,6	-19,9	-6,3	-9,9	10,0	-20,0	-10,1	23,0
Яйця	-1,9	-35,8	6,4	8,3	13,6	7,2	3,4	-10,2	3,8	0,4	5,7

*З 2001 року – молоко незбиране.

Розраховано за даними Головного управління статистики у Рівненській області [5, ст. 108; 6, ст. 103].

Згідно даних табл. 1, для сільськогосподарських підприємств в Рівненській області у 2011 році рентабельним було виробництво таких видів продукції рослинництва, як: картопля – 71,3 %, овочі відкритого ґрунту – 18,0 %, та зерно – 4,6 %. Порівняно з 2010 роком, майже всі види продукції рослинництва зменшили свій рівень рентабельності. Якщо порівнювати показники 2011 року з 2007 роком, рівень рентабельності зріс лише по виробництву овочів відкритого ґрунту (на 0,6 %) та картоплі (на 33,5 %).

В 2011 році серед основних видів продукції тваринництва рентабельним було виробництво молока і молочних продуктів - 17,9 %, хоча порівняно з 2010 роком цей показник зменшився на 15,4 %, м'ясо свинини – 4,3 % та яєць – 3,8 %. Рівень збитковості, порівняно з попереднім роком, зріс по м'ясу птиці на 10,1 % і становив 20,0 %.

У 2011 році спостерігається позитивна тенденція порівняно з 2007 роком у виробництві продукції тваринництва, рівень збитковості зменшився по м'ясу великої рогатої худоби (на 24,8 %), по м'ясу свинини (на 13,2 %), по м'ясу овець та кіз (на 20,4 %) та яєць (на 5,7 %).

Отже, аграрним підприємствам регіону необхідно підвищити рівень рентабельності багатьох видів своєї продукції, шляхом покращення її якості, знизити витрати на її виробництво. В умовах глобалізації економіки досягнути цього можливо при інноваційному розвитку сільськогосподарських підприємств. Необхідно застосовувати сучасну та модифіковану сільськогосподарську техніку; нові породи тварин та досягнення ветеринарної медицини; нові сорти, гібриди рослин та засоби їх захисту; особливу увагу приділити економічним розробкам. При цьому ми робимо акцент, на необхідність забезпечення збалансованості потенційних можливостей сорту та ощадливою системою техніки.

Згідно даних Головного управління статистики у Рівненській області спостерігається (рис. 1) негативна динаміка кількості тракторів, у 2007 році порівняно з 1990 роком їх чисельність скоротилась майже в 3 рази, а у 2011 році, порівняно з 2007 роком – приблизно в 1,8 рази (з 3982 шт. до 2198 шт.) та зернозбиральних комбайнів, у 2007 році порівняно з 1990 роком їх чисельність скоротилась більше ніж в 2,5 рази, а у 2011 році, порівняно з 2007 роком, - майже в 1,9 рази (з 1144 шт. до 617 шт.).

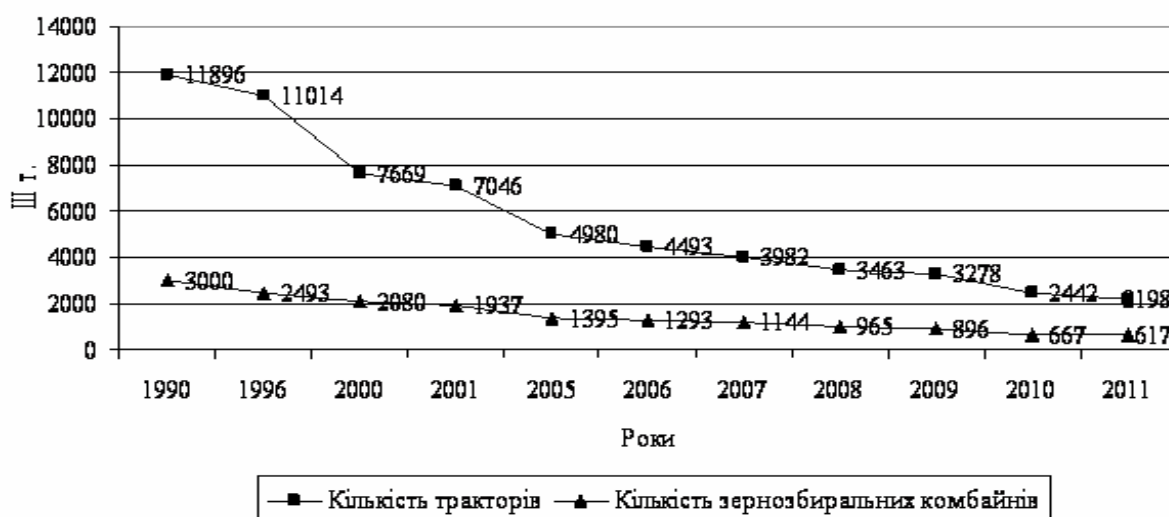

Рис. 1. Динаміка кількості тракторів та зернозбиральних комбайнів сільськогосподарських підприємств в Рівненській області

Побудовано за даними Головного управління статистики у Рівненській області [5, ст. 105].

Звичайно, наявна ситуація забезпечення сільськогосподарських підприємств Рівненської області машино-тракторним парком, не дозволяє використовувати потенційні можливості технологій виробництва сільськогосподарської продукції, що призводить до збільшення завантаженості агротехніки та втрат врожаю.

В забезпеченні інноваційного напрямку розвитку сільського господарства, відповідно і сільськогосподарських підприємств, важливу роль відіграє стимулювання наукових установ у виробництві наукових розробок та винаходів, підготовка висококваліфікованих кадрів. Велика роль в реалізації основних інноваційних проектів належить вищим навчальним закладам.

Як зазначає М.А. Хвесик «...агропромислове виробництво в Україні на сучасному етапі розвитку держави має ключове значення для її економіки і є

основою бюджетоформуючою галуззю. Ефективний і сталий розвиток АПК безпосередньо залежить від рівня його наукового забезпечення та дієвості взаємозв'язків з наукою. Дуже важко переоцінити внесок аграрної науки, насамперед Національної академії аграрних наук України, в розвиток агропромислового виробництва нашої держави...» [7, ст. 39-40].

Насінницькі господарства наукових установ щорічно виробляють 100 тис. тонн елітного насіння нових сортів зернових культур, 30 тис. тонн насіння батьківських форм гібридів кукурудзи, соняшника, цукрових буряків та інших культур і забезпечують близько 90 % потреби держави в елітному насінні. Науковцями академії за останні роки виведено 2 породи, 4 внутріпородні і заводські типи сільськогосподарських тварин та 2 кроси птахів; до 25 % потреби України в племінному молодняку сільськогосподарських тварин задовольняється установами УААН. Створені сучасні лікувальні і профілактичні препарати для ветеринарії, налагоджене виробництво біопрепаратів в установах Академії. За рахунок цього ветмедицина України на 80 % забезпечена вітчизняними препаратами. Науковцями створені нові види харчових продуктів та харчових добавок, а також нові види обладнання, які дають змогу економити від 8 до 12 % сировини та інтенсифікувати окремі технологічні процеси на 15-20 %. Щорічно установи Академії розробляють близько 35 найменувань машин та обладнання, 10-15 нових технологій і технологічних процесів, 8-10 вихідних вимог на машини та інших нормативних документів [8].

В табл. 2 наведено кількість агроформувань, в яких здійснювались запровадження інновацій у Рівненській області у 2006-2011 рр. регіональними центрами наукового забезпечення Національної академії аграрних наук. З наведених даних видно, що кількість агроформувань які здійснювали впровадження інновацій в Рівненській області у 2011 році складала майже 1,00% від загальної кількості підприємств в регіоні, загалом в Україні цей показник дорівнював приблизно 2,1%. Це дуже незначні цифри, на нашу думку, необхідно збільшувати застосування наукових знань та наково-технічних винаходів у практичне застосування.

Таблиця 2

**Трансфер інновації регіональними центрами наукового забезпечення
Національної академії аграрних наук України в агропромислове
виробництво в Рівненській області за 2006-2011 рр.**

	Кількість діючих господарських суб'єктів у сільському господарстві у 2011 р., од.	Кількість агроформувань, в яких здійснювалось впровадження інновацій, од.			Залучено коштів до спецфонду наукових установ НААН, тис.грн.		
		У середньому за 2006-2011 рр.	У т.ч. за		У середньому за 2006-2011 рр.	У т.ч. за	
			2010 р.	2011 р.		2010 р.	2011 р.
Рівненська область	904	59	21	9	1335,5	202,6	422,8
Україна, всього	56133	2263	1087	1203	247057,1	56455,8	68362,8

Складено за даними [9, ст. 109-110] та Державної служби статистики України [4, ст. 224]

Висновки. Інноваційна модель розвитку має ключове значення при досягненні сільськогосподарськими підприємствами лідируючих позицій на ринку. Керівництво підприємств повинно вміти правильно обирати та інтегрувати інноваційні розробки у виробництво, бути обізнаними в науково-технічних відкриттях. Це дозволить суб'єктам господарювання бути конкурентоспроможними в своїй галузі та забезпечить стабільне зростання.

Література:

1. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: Інтеграційні перспективи України / [Сіденко В. Р. та ін.]; під ред. І. І. Жовква. – [3 вид.]. – К. : 2007. – 88 с.
2. Полозенко Л. П. Конкурентоспроможність в економіці України (за 2005 – 2011 рр., в кількості 350 документи українською та російською мовами) / Укладачі: Л. П. Полозенко, Л. К. Сідько. – К. : НУБіПУ, 2012. – 36 с.
3. Должанський І. З. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. / І. З. Должанський, Т. О. Загорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
4. Збірник «Сільське господарство України 2011» [Електронний ресурс]/ Державна служба статистики України; За редакцією Н. С. Власенко. – К. : 2012. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрану.
5. Статистичний щорічник Рівненської області за 2011 рік/ Головне управління статистики у Рівненській області, 2012; За редакцією Ю. В. Мороза. – Рівне, 2012. – 480 с.
6. Статистичний щорічник Рівненської області за 2010 рік/ Головне управління статистики у Рівненській області, 2011; За редакцією Ю.В.Мороза.- Рівне, 2012.- 479 с.
7. Хвесик М. А. Інноваційний розвиток продуктивних сил АПК України: реалії та перспективи / М. А. Хвесик. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2010 – 452 с.
8. Вікіпедія вільна енциклопедія/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_академія_аграрних_наук_України#.D0.9D.D0.B0.D1.83.D0.BA.D0.BE.D0.B2.D0.B0_.D1.80.D0.BE.D0.B1.D0.BE.D1.82.D0.B0 – Назва з екрану.
9. Шпикуляк О. Г. Трансфер технологій в агропромисловому виробництві України/ О. Г. Шпикуляк, С. О. Тивончук, С. В. Тивончук // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 105–110.

Рецензент – д.е.н., професор Єрмаков О. Ю.

УДК 338.65

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стадник В.П., здобувач

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглянуто поняття та структура ресурсного забезпечення системи управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності та ризику конкурентного середовища. Визначено основні етапи процесу розробки та реалізації стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства з урахуванням ресурсного забезпечення.

The concept and structure of the resource providing of management system of economic security of agricultural enterprises in the conditions of vagueness and risk of competition environment are considered in the article. The basic stages of forming and realization of providing strategy of economic security of enterprises with resource providing.

Постановка проблеми. У сучасних умовах процес успішного функціонування і економічного розвитку українських підприємств багато в чому залежить від забезпечення їх економічної безпеки. Особливості розвитку ринкової